

SÁRKÖZI MÁTYÁS

Londoni művész ajándéka Zilah-Ligetnek

– Hévézi Endre üvegablakai –

A nyolcvanhárom éves Hévézi Endre élettörténete regénybe illő. El is mondta nekem a minap, jobb híján egy huzatos vasúti resztiben, beborítva az asztalt a festményeiről, zománcképeiről, de legfőképp az új templomi ólomüveg kompozícióiról készült reprodukciókkal. Szegedi születésű barátom utolsó mohikán a londoni magyar kolóniájában, aki még ő-ző tájszólásban beszél anyanyelvét, megállapodtunk tehát, hogy „péntökön” felutazik London környéki otthonából, leülünk kávézni a pályaudvaron, és biográfiai bevezetés után, színes fotókon bemutatja a zilah-ligeti református templom számára készített ablakait.

Hévézi Endre egyike volt azoknak a végzős műegyetemistáknak, akiket 1944-ben, várostervezés-professzoruk, Korompay György vezetésével Németországba vittek. Választhattak: vagy mennek Breslauba, azaz Wrocławba, vagy frontszolgálatra hívják be mindannyiukat. A németek bíztak a győzelemben, ezért a meghódított Európa nagy újjáépítési terveihez kellett volna segítséget nyújtaniok az ifjú magyar építészeknek. (Erről szól Palasik Mária *A műegyetemisták Odüsszeiája* című, nemrég megjelent könyve.) A német hadiszerencse hamarosan megfordult, a magyar kontingent Hallébe irányították át, ahol a műegyetemisták szétszaladtak. Volt, aki hazavergődött, egy csoport pedig, ebben volt Hévézi Endre is, átment Dániába. A fiatalember egy csendes kisvárosban kötött ki, és tehetséges festőként portrézásból meg tájképek eladásából tartotta el magát. Jó reformátusként eljárt a vasárnapi istentiszteletre, és csapta a szelet egy igen csinos orgonistalánynak. 1949-ban vette feleségül a könyvtárosi képzésű Birthét, a házasság ma is felhőtlen.

Az angliai Stoke-on-Trent kerámiagyára tervezőt keresett, a fiatal pár tehát megérkezett élete új színhelyére, Angliába. Hévézi Endrének a gyári munka nem smakkolt, feljött hát Londonba, és magyar művésztársával, Bajó Gyulával kerámiaműhelyt nyitott a brit főváros egy elegáns negyedében. Ez elég gyorsan tönkrement, de Hévézi addigra belejött a kerámiázásba, dekoratív faliképei angol középületek egész sorát díszítik.

A nagy kitörést Etiópia jelentette. Hailé Szelasszié császár új kopt katedrálisát óhajtott emelni az ősi kegyhelyen, Debra Libanoszban. A megrendelést Hévézi csoportja nyerte el. Hatalmas üvegablakokat tervezett, mozaikokat és rézzel meg alumíniummal kombinált rózsafából díszes ajtókat. Londonba visszatérve a festésnek szentelhette idejét. Olajképei számos kiállításon szerepeltek. Később rátért a zománckép-készítésre, egyik művével La Corunában elnyerte a nagydíjat. Érdekes kísérletként a filmanimációba is belekóstolt. Három, egyenként tizenöt perces színes filmje organikus foltmozgásokban



teszi vizuális élménnyé Beethoven és Schubert egy-egy vonósnégyes tételét. (A filmekben a Bartók Vonósnégyes, illetve a Hungarian Quartet játéka hallható.)

Hévézi Endre nem olyan ember, aki pihen a babérjain. A művész amúgy sem megy nyugdíjba, alkot, amíg csak bírja. Valahogyan Londonig is eljutott a hír, hogy Erdélyben, Ady ifjúságának hajdani városában, Zilahon új református templom épül. 1996-ban tették le az alapkövét. „Adjatok mellém ögy-két fiatalot, megtörvezem, és saját költséggemön elkészítem az ólomüveg ablakokat” – mondta a londoni öregúr. Elsőnek Kiss Balázs restauráló szobrász jött ki a szegedi Móra Ferenc Múzeum ajánlásával. A megállapodás szerint Hévéziéknél kapott koszt-kvartélyt, heti három napon át az ólomablakokon dolgozott a mesterrel. A többi idejét régiségrestaurálással tölthette. Őt követte Rácza Kata és Árki Tibor festő, Rébék-Nagy Lyann szobrász és végül Szigeti Bálint, aki eleve értett az üvegfestéshez. Másfél éven át váltogatták egymást a Hévézi-házban. Önkéntes munkásságukat immár réztáblára vésett felirat hirdeti a zilah-ligeti templomban, az ablakok alatt. A kész művek elszállítását ingyen vállalta egy londoni magyar fuvarozó vállalkozó.

A zilah-ligeti (Zalău-Dumbrava) új templom még nincs egészen kész, a paplak, a szegények ingyenkonyhája, az óvoda és a könyvtár még csak tervrajzon létezik, de a négy evangélistát és az Utolsó Vacsorát jelképesen ábrázoló ablakokon már vidáman besüt a kék, zöld, piros, sárga fény. Az avatáson jelen volt a Hévézi házaspár is, két felnőtt gyermekével. Zilahon terítettek ünnepi ebédre, Tőkés László püspök részvételével („mindönféle más méltóságok is voltak ott, én csak úgy möghúzódtam...”).

A templomi ólomüveg ablakokon rendszerint feliratok vannak, s a betűk megrajzolása biztos kezet kíván. Öreg ember nem vén ember. Hévézi Endre keze nem remegett, amikor üvegre írta szép kalligráfiával Isten üzenetét: „Íme én veletek vagyok minden időben.” ■

